

Stimuloivaa kansainvälisesti palkittua historianfilosofiaa

Jouni-Matti Kuukkanen:

Postnarrativist Philosophy of Historiography.

Palgrave Macmillan 2015. 252 s.

ISBN 978-1-137-40986-7.

Jouni-Matti Kuukkanen (Oulun yliopisto) vuonna 2015 julkaistu *Postnarrativist Philosophy of Historiography* on ajatuksia herättävä teos kaikille, jotka ovat kiinnostuneita historiankirjoituksen olemuksesta. Kuukkanen on osallistunut meneillä olevaan kansainväliseen historiateoreettiseen ja -filosofiseen keskusteluun ansiokkaasti, sillä kirja sai vuonna 2017 huomattavan kansainvälisen historiografian teorian ICHTH-kirjallisuuspalkinnon. Lisäksi *Journal of the Philosophy of History* julkaisi vuonna 2017 teemanumeron, jossa oli yhteensä neljä kommenttia Kuukkanen teoksesta sekä Kuukkanen oma vastaus hänen arvioitsijoilleen¹. Teos on siis jo tähän mennessä ollut merkittävän kansainvälisen kiinnostuksen kohteena.

Kuukkanen monografia esittelee narrativistisen historianfilosofian kansainvälisen kehityksen pääsuunnat

ja tarjoaa sen jälkeen oman näkemyksensä historiankirjoituksen nykytilasta sekä tulevista mahdollisista kehityslinjoista. Lähtökohtana teoksessa on narrativismia eli historian kertomuksellisuuden korostamista myötäillen se, että historian esitykset ovat suurimmaksi osaksi kirjallisessa muodossa, jolloin menneisyyden tutkimuskohteet on kuvailtu kokonaisvaltaisina kertomuksina. Hayden White (s. 1928) ja Frank Ankersmit (s. 1945) ovat vuosikymmeniä olleet narrativismista käydyin keskustelun eturintamassa ja edelleen suuntauksen huomattavimmat edustajat, mutta Kuukkasella riittää argumentteja ja näkemyksiä heidän haastamiseen.

Kirjan pääajatuksena on se, että narrativistisesti suuntautunut keskustelu ei ole viime aikoina enää tuottanut hedelmällisiä historiateoreettisia avauksia, joten olisi jo aika siirtyä Kuukkasen ehdottamaan ”jälkinarrativismiin”. Narrativismista käydyssä keskustelussa huomattavina isoina teemoina ovat olleet totuuden, representaation, rekonstruktion, objektiivisuuden ja subjektiivisuuden kaltaiset käsitteet ja ongelmakimput, mutta niiden tarkempi problematisointi on jäänyt paikalleen eikä niiden ongelmallisuudesta ole päästy yli.

Kuukkanen on pureutunut näihin keskeisiin käsitteisiin ja käsityksiin niiden haastamisen kautta. Hänelle historian tutkimus on ensisijaisesti rakennettua (konstruktivistista) menneisyyden esittämistä (presentaatiota). Näin hän tekee pesäeroa aiempiin narrativismin käsityksiin rekonstruktioista (uudelleen konstruoitu) ja representaatiosta (uudelleen esittäminen), koska menneisyyden todellinen uudelleen esittäminen (sanankäytöllisesti *re-presentaatio*) yksi yhteen on mahdotonta. Historioitsijat esittävät aina jotain menneisyydestä, mutta eivät siis esitä menneisyyttä sellaisenaan uudelleen ja suoraan toistettuna.

Rationaalisuus on Kuukkasen jälkinarrativismin keskeinen elementti, sillä hänelle historiografia on lähtökohtaisesti rationaalisen toiminnan muoto. Tämä ilmenee siten, että historiankirjoitus on sellaisten historiallisten argumenttien ja väittämien esittämistä, jotka olisivat rationaalisesti hyväksyttäviä myös muulle yleisölle. Menneisyyttä itsessään ei siis strukturoida suoraan, vaan historioitsijat esittävät argumentteja, jotka eivät ole suoraan ”totta” – sanan tiukassa merkityksessä, koska väittämällä ei ole suoraan niitä vastaavaa vastinetta menneessä – vaan väitettäviä ehdotelmia siitä, miten menneisyyttä tulisi ymmärtää. Akateeminen yleisö osaa kyllä tehdä eron hyvien ja perusteltujen sekä vähemmän vakuuttavien argumenttien ja kokonaisuistysten välillä.

Kuukkanen esittää myös kiintoisan ajatuksen siitä, miten historiankirjoituksessa yhdistyvät originaliteetti ja objektiivisuus. Tiukasti objektiivinen ja vain yksittäisistä faktalauseista koostuva historian esitys ei ole kovin kiinnostava, kun taas toisaalta hyvin originelli teksti voi ottaa liikaa vapauksia faktojen tulkinnan suhteen. Toisin kuin yksittäiset väitelauseet (”Urho Kekkonen syntyi

vuonna 1900”), historian kokonaisuistyksistä ei voi suoraan sanoa, että ne olisivat tosia tai epätosia totuuden vastaavuusteorian mukaan – ne ovat aina jossain subjektiivisen ja objektiivisen välimaastossa, eivät koskaan pelkästään jompaakumpaa. Historiantutkijoiden tehtävä ei siis ole kertoa suoraa totuutta menneisyydestä vaan lähinnä argumentoida omien väitteiden puolesta ja sitä kautta haastaa muita näkemyksiä ja tutkimuksia.

Historiateoreettinen keskustelu on hyvin usein kärjistyntynyt kahden vastakkaisen osapuolen, kaiken hyväksyvän postmodernismin sekä absoluuttisen objektivismin välille. Siksi Kuukkasen muistutus historiankirjoituksen sijoittumisesta subjektiivisuuden ja objektiivisuuden väliin on paikallaan. Narratiivi käsitteenä ja keskustelun kohteena on ollut pitkään esillä, mutta osa historiantutkijoista on varmasti jo väsynyt sen ympärillä pyöriivään teoreettis-filosofiseen käsittelyyn. Varsinkin postmodernistisimmissä piireissä keskustelu on voinut lähentyä anti-historiaa, kun historiaa on verrattu kirjallisuuteen ja historiallisen totuuden luonne on kyseenalaistettu.

Kuukkasen uudelleen määrittelemät käsitteet ja lievemmat sekä sovittelevammat kannat historiankirjoituksen rationaalisesta ja argumentatiivisesta luonteesta tulevat siis hyvään saumaan. Ne johtavat toivottavasti sisältörikkaampaan keskusteluun, jossa olisi myös enemmän osanottajia. Totuuden ja representoinnin käsitteiden pyörittelyn sijaan on mielekkäämpää keskittyä historiantutkijoiden esittämien väitteiden vakuuttavuuteen ja niiden arviointiin. Miten niitä voisi tarkasti ja mahdollisimman objektiivisesti arvioida, onkin sitten toistaiseksi auki jäävä kysymys.

Teos tarjoaa narrativismin asiantuntijoille tartumpapintaa, mutta samalla se sopii myös historiantutkijoille yleisemmin. Selkeästi etenevä kirja on suositeltavaa luettavaa kaikille historianfilosofian asiantuntijoista sellaisiin empiirisesti suuntautuneisiin tutkijoihin, jotka eivät aiemmin välttämättä ole olleet innostuneita historian teoriasta. Tämä on samalla teoksen sekä vahvuus että heikkous: kaikkia osapuolia on hankala tyydyttää samanaikaisesti. Pitkän linjan teoreetikot löytävät kirjasta kritisoitavaa ja tarkennusta vaativia kohtia. Jos esimerkiksi presentaatiot ovat tulkintoja menneisyydestä, eivätkö ne lopulta kuitenkin palaudu representaation käsitteen alle? Toisaalta, vaikka käsitellyt aiheet ovat hyvin teoreettisia, on sujuvasti kirjoitettua englanninkielistä tekstiä runsaine esimerkkeineen miellyttävä lukea. Tämä tuo teoksen helpommin lähestyttäväksi myös sellaisille lukijoille, joille narrativismi ja sen ympärillä käyty keskustelu ei ole ennestään tuttua.

Jos *Postnarrativist Philosophy of History* saa vastaakaikua laajemmalla lukijakunnalla sekä tuo historiankirjoituksen ja -filosofian peruskysymykset helpommin lähestyttäväksi, on Kuukkasen teos enemmän kuin paikkansa ja huomionsa ansainnut. Jo nyt se on historian teoriasta kiinnostuneille ehdottoman suositeltavaa luettavaa, mutta toivottavasti myös muut historiantutki-

jat löytävät tämän painokkaan puheenvuoron historian rationaalisuudesta.

Kenneth Partti, FM
Jyväskylän yliopisto

1. Brian Fay, From Narrativism to Pragmatism. *Journal of the Philosophy of History* 11:1 (2017), 11–21; Eugen Zelenák, How to Cure Narrativism with Rational Evaluation. *Journal of the Philosophy of History* 11:1 (2017), 22–32; Anton Froeyman, Review of Jouni-Matti Kuukkanen, Postnarrativist Philosophy of Historiography. *Journal of the Philosophy of History* 11:1 (2017), 33–37; Frank Ankersmit, A Dialogue with Jouni-Matti Kuukkanen. *Journal of the Philosophy of History* 11:1 (2017), 38–58; Jouni-Matti Kuukkanen, Moving Deeper into Rational Pragmatism. A Reply to my Reviewers. *Journal of the Philosophy of History* 11:1 (2017), 83–118.
2. Ks. esim. Ankersmitin kokoamat kommentit Kuukkasen teoksesta: Frank Ankersmit, Introduction. Forum Debate on Jouni-Matti Kuukkanen's Postnarrativist Philosophy of Historiography. *Journal of the Philosophy of History* 11:1 (2017), 1–10.